

Dissertatio medica inauguralis de saliva

<https://hdl.handle.net/1874/345780>

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS,
DE

SALIVA,

QUAM,
FAVENTE DEO TER OPT. MAX.

Ex Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

D. JOHANNIS LEUSDEN,

Philosophiæ Doctoris, & Linguae Sanctæ in Illustri
Academia Ultrajectinâ Professoris Ordinarii,

NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici Consensu, & Nobilissima
Facultatis MEDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus, Prærogativis &
Privilegiis, ritè & legitimè consequendis,

Euriditorum Examini subicit

HENRICUS CANTERS, ASTENSIS.

Ad diem 23. DECEMBRIS, horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

EX OFFICINÂ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō lōc xcii.

Honoratissimo Spectatissimoque

V I R O,

HENRICO CANTERS,

Dominii Astenfis vigilantif-
simo meritissimo, Parenti
suo omni honoris filialisque
amoris cultu in æternum de
venerando

*Hocce thema inaugurale in vera
gratitudinis aeternaque observantia
refferam summam quã potuit cum
reverentiã*

Sancte Dicat & Dedicat

HENRICUS CANTERS.

Auctor.

DISSERTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

SALIVAE.

THESIS I.

Quoniam ad rei alicujus essentiae inquisitionem, virumque dilucidationem, primario & necessario conferat rei, de qua agendum, cognitio; ut Saltem nos ita exuendo disputatione de nomine, longas rixas inutilesque verborum ambages evadamus, sic merito hic praefari consultum duximus? quid per Salivam intelligendum. Saliva itaque hic non sumitur quod Graecis πλυσμα dictum, id est sputum quod excreatione ejicitur extra corpus tanquam excrementum inutile viscidum ac pituifosum: Sed per Salivam intelligimus quod Graeci σάλωv vocant, sive illum humorem αυτομάτως dictum qui ex glandulis salivalibus per ductus Salivares ipsis contiguos majores minoresque, tanquam totidem fonticulos in oris cavum sese exonerat, ad varios usus & functiones corporis nostri peragendas, necessarius.

I I.

Ut enim mare est omnium aquarum erigo; ita ex sanguine tanquam fonte generali non solum Saliva? verum universi corporis nostri humores natales trahunt: hic sanguis per arterias carotides ex arteria magna propullulantes devehitur ad glandulas Salivales circa aures & maxillas existentes: quam genitam & ex sanguine in dictis jam glandulis secretam Salivam, vasa excretoria ductus scilicet Salivales in oris cavitatem deportant. Praeter harum glandularum ut & salivalium ductuum quatuor paria (solerti recentissimorum anatomicorum industria detecta) quibus nonum fontem Salivalem addit clarissimus Nuckius in sua sialographia, constat praeterea tota oris nostri cavitas glandulosa quadam tunica, ex qua innumeri exiles tamen prodeunt ductus, qui ipsam tunicam perforantes, cribrum quasi formant, unde continuo itidem exstillat & exspirat

DISSERTATIO MEDICA

rat humor *Saliva* nomine veniens, omnesque oris partes internas humectans atque irrigans.

III.

Hinc famosa sane & celebris fuit. Quæstio? quomodo scilicet in glandulis hæc *Saliva* ex sanguine secretio peragatur. Quidam enim solum a particularum ac pororum glandularum figuratione certâ hanc *Salivæ* ex sanguine generationem dependere, audacter affirmant. Sic inquit aqua transit per poros corii, non autem aer: sic mercurius auri porositate ingreditur, minime veto aqua: quia respondent hi poruli hujus figurationis, alii alterius generis & dispositionis particulas suscipere nati sunt: Sed quam graviter horum sententia ægrotet, virorum doctorum veritatisque amantium judiciis relinquam.

IV.

Fatebor requiri quidem aliqualem particularum respectu pororum figurationem, ut unum corpus possit percolare & transgredi per aliud, hoc tamen dixerò ex tali transitu non semper fieri corporis transeuntis mutationem, nam farina per cribrum transmissa, manet farina: si coeleum per corii poros permeans, manet oleum: sed sanguis per glandulas salivales transiens mutatur colore, odore, sapore, consistentiâ & naturâ: statuo igitur & merito præter simplicem transitum; fieri magnam mutationem, particularumque quarumdem conjunctionem aut disjunctionem aliamque plane modificationem, & hanc mutationem non nisi in fermento peculiari inveniendam arbitror: eodem fere modo quo videmus cervisiam per fermentum ita mutari, ut vim inebriandi acquirat, quam vim ante ejus fermentationem non experimur, ad plures quamvis sorberemus cantharos.

Verum vero in assignando ac determinando hoc fermento adeo idoneo ad sanguini mutationem inducendam, salivamque ex eo secernendam aptissimo, quamvis hæreat nobis omnibus aqua? nihilominus tamen ut in re adeo obscurâ aliquid dixisse videar, affirmare audacter audebo & succi nervosi ipsarumque glandularum habendam esse rationem, quæ duo ad hanc actionem omnino ita concurrunt & conferunt, ut sine illis nusquam possit saliva generari; quam opinionem paucis saltem confirmabo, omnia enim recensere otii penuria retardat. Sic primo quia plures feruntur nervi ad glandulas Salivales, quam ad motum & sensationem requiruntur, ergo ut spirituum animalium copia ad illas devehatur: jam vero hæc spirituum copia sanguinem celerrime propellit per arctissimas glandulas.

dularum fibras, tertio salivæ sanguis tunc imbuitur spirituofitate unde aliter disponitur ac afficitur. quarto spiritus ille dum commiscetur sanguini effervescentiam quasi aut fermentationem excitabit, unde particularum quarumdem conjunctio aut disjunctio, sicque sanguinis minima naturalia disponuntur ac in alia Salivam formantia concrefcunt ac degenerant: non tamen ideo putandum omnes totius corporis nostri humores esse ejusdem naturæ, conditionis & qualitatis, licet eodem fermento illa mutatio & fermentatio, fieret; quia idem fermentum diversis commixtum liquoribus, diversam quoque rebus instituet alterationem & mutationem. Quinto spiritus animalis glandulas ingressus illarum fibras diversimode movet & inflectit, unde non mediocris iterum mutatio ortum ducere valuit. Sed audio huic meæ sententiæ opposites, quod scilicet dissectis nervis adeoque sine spiritibus animalibus adhuc fiat secretio: verum huic & similibus argumentis (ut potè brevitatem affectans) non scriptis sed verbis inter disputandum erimus satisfacturi.

V I. *Ad glandulas vero quod spectat, illarum structuram considerandam velim, quatenus etiam conferant ad humoris nostri generationem: glandule enim non sunt nisi fibræ minutissima inter se valde & arte convoluta: in quas cum tota sanguinis massa substantiâ suâ ingredi nequeat, penetrat tantum illa quæ ad salivam constituendam a spiritibus animalibus apta redditur: & quod glandularum structuræ habenda si ratio, probat herbarum diversitas in eodem agro crescentium & eadem aquâ irrigatarum, quæ tamen herbæ diversos edunt effectus, ut in Salvia, endiviâ, plantagine, malvâ, &c. attendenti patet: sed claret hoc magis in pomocitri cujus flavedo seu cortex exterior constat sale volatili & oleoso, interior albicat & fungosa est, internus succus aciditate gaudet & forsan in diversis cellulis diversâ: semen oleosum ac mucilaginosum a recensitis differt attributis: qui succi per unum pedunculum ingredienti diversam in diversis locis & partibus tamquam glandulis subeunt mutationem: quod idem de sanguine asserendum judico. Plura lubens fateor in re tam intricatâ ulteriorique enodatione digna occurrunt, sed ne limites dissertationis transgrederer, & a viâ conceptâque materiâ longius aberrarem, gradum figo, discursumque refeco: clariora tamen magisque elucidata quisquis exoptat, adeat dissertationem de sanguinis purificatione humorumque secretionem naturali Viri Clarissimi, Nobilissimi & experientissimi Dn. Friderici Godefridi Barbeck Philof. & Med. Doctoris Professoris mei longe celeberrimi ad ultimum usque respiratio-*

nis terminum omni honore debitæque observantiâ venerandi ac respectan-
 diagnosendi tumorem sub illi curati curatur. **V. I. I.**
 Hisce præmissis ulterius vela ventis exponemus, & *Salivæ* virium seu
 effectuum dilucidationem (quâ fieri possit evidentia) attingamus, quod
 ut feliciori tamen fiat Sydere, humoris nostri principia minimaque ejus
 naturalia examinare nunc allaborandum venit. *Saliva* itaque præprimis
 copiosâ satis gaudet aquæ quantitate, ut pote colore & consistentiâ uni-
 cuique sanæ mentis ac maturi judicii palpabile est. Inhabitans ac lati-
 tant Subaqueosis particulæ acidæ, gustu licet minus cognoscibiles ab effe-
 ctu tamen probabiles, sic saliva in lac injecta lactis coagulationem insti-
 tuit, particulasque butyrosas ac caseosas a serosis fecernere facit; non se-
 cus ac si humor acidus in lac instillaretur, materiam viscidam & pitui-
 tosam salivæ in hærentem nos docet Chymia fidelis rerum naturæ magi-
 stra, saliva scilicet destillanda destillationis initio in bullas abit, quæ non
 nisi viscidam atenacem adesse indicant materiam: ignem ubi fortius ur-
 gemus humidumque magis evaporamus hærentem experiemur in fundo
 retortæ præter particulas crassas materiam acrem acrimoniâ suâ linguam
 nostram ferientem, adeoque salis nomine compellendam; hinc Saliva ad
 lapides politos projecta eos maculis tingit, aquâ forti ac sitincti fuissent.
 Et quis de ejus subtilitate aut volatilitate assensum suspendere audebit,
 ut pote notissima ex vi quâ pollet deobstruendi, tumores pertinaces re-
 soluendi, dolores sedandi &c. sic sæpe gravissimi arthritidis insultus
 ex inunctione salivæ jeuni hominis leniuntur ac depelluntur.

V. I. I. I.
 Saliva igitur non simplex, verum etiam recensitis diversi generis par-
 ticularum constata efficit & constituit blandissimum temperatissimum tamen
 atque corpori nostro amicissimum humorem, quique propter particula-
 rum debite inter se conjunctarum varietatem ac multitudinem sese facilli-
 me & absque omni repugantiâ permiscet omnis generis liquoribus atque
 alimentis, ut viscidis, oleosis, crassis, siccis &c. adeoque non irrationa-
 biliter universale menstruum statuatur: quandoque tamen facilius, citius
 & aptius cum his vel istis alimentis commiscetur, sed hoc propter alias
 contingit rationes, de quibus agere hic locus non est.

I. X.
 Non immerito nec absque ratione, majoris nimirum evidentia gratiâ
 præmonendum duxi, memorata modo minima liquoris nostri natura-
 lia in statu naturali semper habere locum, quo distinguamus ab illa Sali-
 vâ

væ dispositione in statu præter naturali dominium possidente, ut sæpe numero jam salisam jam magis amaram illam comperiamus, quæ amaritudo aut falsedo si non ab halitibus talibus ex intestinis & stomacho in os ascendentibus illamque insipientibus, saltem sanguinis temperamentum ad justitiam dictum, sublatum indicant: sic aliquoties Salivalem nostrum humorem in calcem concrevisse variæ testantur historiæ, sed ab his casibus ut non naturalibus & præternaturalibus gressus avocemus & ad naturalis ac optime sanis præsentis salivæ utilitates explicandas transgrediamur.

X.

Quid vero præstet sanitatis continuationi, quamve utilitatem & commodum prænobilis noster liquor corporis humani æconomix conservandæ procreet nunc discutiendum. *Saliva* præprimis non tantum oris cavitatem irrigando, œsophagumque inungendo ac pro alimentorum transitu lubricum reddendo unice ac primario inservit verum vero deglutitionem seu motum partium oris internarum continuat & partim efficit, gustusque sensum ex hac inunctione ac madore resultare monet Malpighius: irrorat præterea & humectat cibos quoscumque assumptos, primamque ex illis tamquam menstruum elicit tincturam, particulas alimentorum crassiores & fermentationis difficiliiores blandissimâ suâ sed penetranti constitutione & essentiâ pervadendo comminuit, viscidas incidit, crassas solvit, & verbo dicam pro ventriculo disponit & præparat, hinc os tamquam primum stomachum, salivam vero ut ejus fermentum appellare imo statuere quid abhorreret.

X I.

Hoc oris fermentum, si ita vocari liceat, præstantius multo & excellentius evadit, & majorum adhuc profecto est virium prout in diversis glandulis secretum genitumque fuerit, eodem plane modo quo videmus in diversis corporis partibus & glandulis diversum generari humorem, sic æqualiter (minus licet sensibiliter) differre statuo *Salivam* in glandulis salivalibus majoribus genitam, ab illâ in glandulosâ oris tunicâ secretâ: quibus ita se habentibus & mature consideratis nullus negabit diversos hosce liquores salivales jam commixtos & congregantes celeriore longe fermentationem alimentorumque pleniorém & perfectiorem incisionem ac digestionem procreaturos fore: exemplo meam illustrabo opinionem, sic cervisia, aqua, panis: lac ejusque serum &c. in unum vas injecta (calidâ existente tempestate) brevi temporis spatio fermentari ac dissolui, quotidiana docet experientia. Hinc itidem habemus diversa ciborum

borum genera in unâ cœnâ assumpta minime esse quandoque insalubria sed sæpe melius fermentari & ad concoctionem disponi.

X I I.

Nec hæc de laudabilissimo liquore dicta sufficiunt, verum vel seorsim & solum, vel alimentis mixtum, jam deglutitum ac per œsophagum in ventriculum ingressum comitemur: ibidem enim non minus ac in ore ejus præsentia & actio requiritur, crassas scilicet ut alimentorum particulas attenuet, earumque incisionem adaugeat; & diutius inhærendo in rugosis stomachi plicis, majoresque exinde induendo vires (acida enim stagnatione magis acefcunt) fermentum stomachale acuit, unde ipsum ventriculum ad cibum appetendum disponit & appetitum suscitât, hinc bona fit ciborum concoctio & fermentatio, unde post exoptatam & debitam peractam concoctionem, non nisi bonus & laudabilis exspectandus venit chylus: sicque totius corporis nostri œconomia a *Salivâ* ejusque constitutione ut plurimum dependere, unicuique satis præter jam memorata, probat sequens æternæ veritatis tritum. *Quale fermentum talis chylus, qualis chylus talis sanguis, qualis sanguis tales humores, quales humores tales functiones actiones & sanitas.*

X I I I.

Præfatus jam liquor continuo a Sanguine secernitur, copiosior tamen de die quam de nocte illa secretio peragitur, copiosissima autem consueto tempore mensæ, quo non solum halitus ac vaporis adinstar exspirat, sed veluti ex spongiolis compressis aqua, ita hic liquor propter glandularum pressionem a muscutorum circa has partes existentium motu ortam cum impetu exiliens, copiosissimo fermento cibos imbuit: liquoris hujus copia seu quantitas quamvis difficulter determinari possit, amplissimæ tamen atque excellentissimæ facultatis medicæ versatissimi constanter affirmant, intra 12. horarum spatium ad uncias decem imo libram integram in sano & adulto posse generari; & quoniam acido spiritu verum blandissimo tamquam basi hic liquor constet, maximamque cum acidulis habeat convenientiam, non tantum in salis lixivi acrimoniâ enervandâ, simulque depellendâ convenit, verum vero in sanguine depurando spiritibusque animalibus ab acrimoniâ liberandis & corrigendis primarium sibi vindicat locum.

X I V.

Nec solum *Saliva* sanis præbet tantum commodi & emolumenti, nimirum ut vitam trahant exoptatissimam, id est sanum corporis statum conservet & perpetuet sed & ipsis ægrotantibus recuperandæ sanitatis an-
sam

sam præbet; quatenus scilicet (ut ex urinâ & pulsu morbi varii eorumque constitutiones cognoscuntur) ita ex *Salivâ* signa petuntur quibus morbus antea in obscuro latitans sæpissime cognoscitur & in lucem venit; hinc non improbanda ex liquore nostro petita signa, sed decet sæpe variis in morbis linguam, orisque cavum introspicere, ex quibus tamquam lumine meridiano irradiante, medicus veras morborum causas & materiam indagare & rimari possit, sicque excogitare medicamenta talia, quibus morbi causa ejusque vis ac radix ex corpore divellatur atque expellatur.

X V.

Sed quo magis hujus liquoris vis atque commodum pateat, ejusque in corpore nostro utilitatis & necessitudinis radii clareant atque fulgeant: *contrarie enim contrariis opposita magis elucescunt*) non immerito *Salivæ* ut inertis aut deficientis symptomata perlustrabimus, hic corpori nostro utilissimus liquor ubi deficit, gravissimus ac molestissimus est affectus, ita ut sine illo nullus terrarum felicem diu ducere queat vitam: aridum enim redditur os, ejusque partes siccitate afficiuntur summâ, unde harum partium motus minus viget, deglutitio impeditur, gustus minuitur, quandoque aboletur, appetitus prosternitur, deficit enim plus minusve fermentum stomachale, unde concoquendi facultas imminuitur, hinc alimentorum debita non peragitur fermentatio, minorque eorum attenuatio & dissolutio, hinc chylus minus attenuatus sed viscidior, obstructions mesenterii, atrophiam ac universi corporis contabescentiam producit, sanguis vero ut & humores generantur viscidi, unde in visceribus aliisque corporis partibus cachexia, obstructions, sanguinis stagnationes, inflammationes, hæmorrhagia, hydrops, alique milleni hujus farinae morbi ortum trahunt.

X V I.

Est itaque *Salivâ* liquor seu humor non excrementitius sed corpori ejusque functionibus maxime necessarius, utilis atque præstans, hinc exhortor omnes quotquot jam occupat malus mos ac consuetudo *salivæ* continuo & inconcinne expuendæ atque ejiciendæ, quod non solum contra honestatem grave ac deforme delictum, sed quantam corpori noxam ac suæ sanitati detrimentum attrahant, qui naris emunctæ ex jam dictis levi negotio concipere potest, hic quoque de tabaco quædam proferre occasio locique aptitudo exigunt atque impellunt, & quamquam multa hostium millia me circumdantium intuear, per parenthesin tamen & pace vestrâ tabaci amatores, ejusque usui & fumi-

gationi nimia indulgentes, vos inquam sine rubore sanitatis neglecto-
res atque vitæ sæpe extinctores appello: dum ex copiosiore Salivæ
extra corpus ejectione à glandularum irritatione orta, ut ait Hypp.
ubi est irritatio, ibi est humorum affluxus, nec aptis reparatur auxiliis,
nutritionis portæ clauduntur, scilicet fermentum ventriculi iners reddi-
tum, cibum non in laudabilem chylum sed pastam mutat viscidam, quæ
vasorum lacteorum, glandularumque mesenterii orificia ac vias obstruendo
partibus solidis nutrimentum interdicit, & si quis adhuc percolatur chy-
lus cachexiam aliosque constituit morbos, quod divus senex dicere vide-
tur aph. xvi. Sect. v. *calidum, eo frequenter utentibus, has adfert noxas,
carnis affæminationem, nervorum impotentiam, mentis torporem; sanguinis
eruptiones, animi deliquia; hæc, quibus mors.*

X V I I.

Prænobilis hujus liquoris naturaliter insipidi, ac omnibus liquoribus
permiscibilis generatio & secretio deficit primo propter materiæ defectum:
Secundo si materia salivam constituens intra corpus retenta alio deducatur
ut in hydrope: tertio si extra corpus per alias vias excernatur ut in alui
fluxu, urinæ vel sudoris excreatione nimia, deficit secundo salivæ se-
cretio viarum vitio per quas ad dictas glandulas requisita defertur materia,
ut propter vasorum obstructionem, compressionem aut dissectionem. Læ-
ditur tertio illa secretio glandularum culpa, quarum fibræ obstructæ, com-
pressæ aut aeris frigore aliâque de causâ male affectæ, materiæ transcolan-
dæ & immutandæ redduntur ineptæ: sic minori copiâ in os fluit saliva
propter ductuum salivalium aliqualem compressionem aut obstructionem
rarissime licet observabilem. Sed in luce meridianâ lucernam accende-
re nolo, ideoque sicco pede has secretionis læsiones præteribo, ut
pote omnibus, qui primis labiis medicæ gustarunt offas, intime
cognitas.

X V I I I.

Sed omissis hisce defectuum speciebus ut magis communibus, ad alias
hactenus minus cognitâs & magis latentés vestigia nostra dirigamus:
deficit itaque Saliva non ob materiâ deficientem, verum ratione mini-
morum sanguinis naturalium seu principiorum: ut enim ex pacificâ ac
indefinitarum particularum harmonicâ unione, atque æquali proportio-
ne blandâque enervatione, (ita scilicet ut nullæ particulæ fluctuantes aut
disjunctæ, nullæque cæteris prædominentur) non solum tranquilla &
legitima humorum omnium secretio, verum integerrimus erumpit status
sanitatis nomine gaudens. Ubi vero debita hæc principiorum mitigatio
blan-

blandaque enervatio destruitur, corrumpitur corporis œconomia sicque resolvitur exactissimum hoc horologium, temperamentum ad justitiam evanescit, sicque principia vinculis ac amplexibus amicissimis soluta (quibus contineri fas est) jugi quodammodo impatientia, absque omni proportionem & ordine, tumultuario motu in corpore nostro turbulente circumgyrantur, unde varii morbi & variorum humorum impedita secretio quod ipso Hypp. exprimit lib. de priscâ medicinâ, *ineff inquit in homine & amarum & salsum, & dulce & acidum & acerbum, sexcentaque alia, quæ mixta & inter se conjuncta & temperata, neque perspicua sunt, neque hominem ledunt, ubi vero horum quæ secretum existunt, atque ipsum in se ipso fuerit, tunc conspicuum est & hominem ledit. &c.* *audium*

X I X.

Deficit itaque primo Salivæ secretio propter acidum & maxime austerrum, quod particulis suis asperis & hamatis quasi, alias particulas adhuc debite a se invicem disjunctas, contrahit, connectit, arctiusque conjungit, sicque ob aciditatem austeram sanguinem coagulando, particulas salivam constituentes involuit, atque ita secretionis impedimentum: hinc in pluribus morbis ex acido oriundis, ut scorbuto, melancholia, terrore, febribus quibusdam intermittentibus &c. parum & sæpe nil Salivæ segregatur. Sic clarissimus Sylvius lib. praxeos 1. cap. 55. fol. 325. ubi agit de urinâ, ita loquitur, *arctior humorum unio. debetur acido ac proinde succo pancreatico vel lymphæ male affectus &c. vide quoque articulum seq.* & quamvis melancholici dicantur sputatores, illi exspuunt propter Salivæ vitium & defectum; & hunc meum hæc in re conceptum probant ulterius atque stabiliunt rusticarum quærelæ, quod scilicet hysme summo existente frigore, difficulter secernatur butyrum a lacte, quia acidum causticum auctum particulas butyrosas arcte & firmiter detinet & contrahit. Hujus acidi & austeri causam procatartica sex rerum nonnaturalium vitium subministrat, ut alimenta acria acida, acidis condita, ær frigidior ac asperior, vigiliæ protractæ, tristitia, odium, melancholia ex rebus deperditis contracta, nimius corporis motus, nimiaque humorum excretio &c. *audium*

X X.

Deficit secundo Salivæ secretio ratione salis lixivi volatilis & oleosi, dum particule bilem formantes seu qualitate seu quantitate triumphant, unde æstus summus ac nimia sanguinis effervescencia, omniumque humorum vehemens agitatio, hinc eorundem confusio ac motus tumultuosus, quare particule gravitatis & levitatis, figura & magnitudinis respe-

Et ut diversam subeunt mutationem & situm, quæque ita mutata & agitata a justâ secretionis viâ sistunt atque deflectunt: hinc in febribus calidis & ardentibus summa sese manifestat sitis, non quod in corpore deficiat salivæ humor seu materia, sed quia ob copiam salis lixivi confundatur, turbulenteque circumgyretur, sicque secerni cessat: & hæc certè erit causa; cur summo existente æstivo calore, butyrum iterum non discernatur a lacte, summi quamvis impenderentur labores: incredulum Lectorem ad æstatem præteritam remittimus, augetur vero hoc sal lixivum similibus alimentorum abusu, sale volatili abundantium, a nimio corporis motu, vigiliis continuatis, ab irâ: summoque aëris æstu & similibus.

X X I.

Posset tertio Salivæ secretio aliquantulum deficere propter nimiam pituitæ copiam sanguini commixtam, unde sanguis crassior ac viscidior parum effervescens lentissimo circuletur passu (ut ex languidorum & torpidorum pulsu parvo ac tardo tamquam signo novimus) sicque arctissimas glandularum fibras ingredi & permeare inceptus. Vel secundo quod talis pituita particulas aquosas scilicet salivales involvat & in sui quodammodo naturam vergat: *pituita enim nil nisi viscida materia est, cujus particule ob inop. inertiam ad motum aliquatenus coherent.* Hinc morbis chronicis a pituita ortis detenti, quandoque de oris ariditate, labiorum cuticulam non raro solvente quærelas agunt. Hujus viscositatis causam antecedentem & procatacticam iterum producit vitium in sex rebus non naturalibus commissum, qualia sunt omnia quæ sanguinem & humores reddunt viscidos, ut pisces marini, caro vitulina, animalium extrema, somnus longior, vita sedentaria & curis vacua, aër humidus & nebulosus, aut frigidus, tarda excrementorum excretio & similia. Utrum vero ob plethoram ad vasa v. gr. aliasque adhuc ob rationes salivæ secretio deficere queat; hic diutius non disquiram, cum certus partium contentarum numerus ac diversitas, omniaque sanguinis principia nondum satis clareant.

X X I I.

Ut enim sine praxi inutilis ac fatua judicatur theoria, ideoque operæ pretium duxi, hisce theoreticæ & speculative propositis, datisque causis tam proximis quam remotis curam subjungere rationalem: verum tamen hæc cura pro causarum diversitate varianda erit: sic ubi ob acidum deficit Salivæ secretio, conveniunt medicamenta acidum corrigentia & insingentia. Qualia sunt omnia aromatica, sudorifera & acidum con-

I N A U G U R A L I S.

centrantia, ut sal. vol. corn. ceru. succin. antimon. diaphor. ocul. cancr.
exempl. gr.

℞. *Aq. menth.*

puleg. ann. ℥ij.

vii. matthiol. ℥j.

iberiac. ℥vj.

Antim. diaphor. ℥ij.

Sal. c. c. ℥j.

Spir. c. c.

sal. armon. ann. gutt. x.

Tinct. castor. ℥ij.

Laud. opiat. gr. ij.

Syr. menth. ℥j.

Misc. cochlearum sumat.

magnarum quoque hic sunt virium ex radicibus, herbis, & seminibus aromaticis & sale volatili constantibus vina ita dicta medicata: dicta interim bona servetur, abstinendo scilicet ab ulteriori acidorum usu, corporis motu vehementi; melancholiâ, quin hilaritati & joco potius studendum.

X X I I I.

Sic acrimonia salina lixiviosa ubi in corpore luxuriat, unde tantus in sanguine tumultus, curatur primo acrimoniam Salinam corrigentibus, infringentibus, ut tartar. vitriol. spir. nitr. dulc. aqueis illam diluentibus, sic opiata omnia ut laudan. opiat. diascord. frac. methrid. quæ acrimonia jam correcta extra corpus expellatur per sudorifera, diuretica, purgantia, per oleosa & viscida ut oleum amygd. dulc. emulsion. ex 4 sem. frig. mai. quibus particule turbantes involuntur. sic vinum videmus calidissima aëris tempestate in vasis turbari & confuse agitari, tunc vero cenapolæ gluten aquâ maceratum vasis imponunt, unde vinum evadit clarum ac a motu violento deflectit: & quia formularum myriades exstant apud auctores, tum quisque ex dictis tales facile formabit, ideoque (exacte observatis diætæ regulis, vitando scilicet quævis acria & aromatica) sicco transibimus pede.

X X I V.

Diximus thes. 21. pituitæ copiâ salivæ secretionem posse deficere, atque tunc incidentibus & attenuantibus aromaticis, acido & sale lixivo fixo & volatili præditis, utendum.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS.

℞. Rad. galang. min. ℥ij.

angelic.

beten. aa. ℥ss.

acori. veri

raphan. rustic. an ℥ij.

Fol. majoran.

beton.

salu.

calaminth. mont. aa. m. i.

Summit. centaur. min.

absynth. pont.

Flor. anth. aa. p. ij.

cori. citr.

aurant. aa. ℥ij.

Sem. anif. fenic. aa. ℥ij.

cinam. acut. ℥ij.

Incis. & contus. affunde vini generosi mens. ij. deinde saepe de die sumat. haustum. spir. sal. armon. gtt. x. potui ordinario instillatas bis terve de die assumat. purgantia & quidem phlegmagoga hic cum utilitate usurpantur. Hinc fugienda sunt omnia viscida, difficilisque fermentationis alimenta, quin contra acrium usui plenius indulgendum. Et vitam qui ducunt sedentariam, curisque vacuam, ac diuturnis detenti studiis, hi inquam optime sibi consulerent si cum Socrate saepius saltarent, sed praecavendum ne quid nimis, nam hypp. aphor. 51. §. 2. *omne nimium natura est inimicum.*

Sed ne brevitatis terminos transgrediar, ideoque benevole ac harum rerum intelligens lector dissertationis meae filum abrumpo, quae ubi minus elaborata apparet, ingenii mei exilitatem intueri: quaeque si minus vera arrident, rectiora & veriora docendo me tibi aeternis devinces beneficiis. Tibi Vero Deo Ter. Opt. Max. pro benigno tuo auxilio viribusque mihi largitis gratiarum cano laudes: Teque qua possum humilitate rogo ut haec & ulteriora mea studia (te dante) cedant in nominis tui gloriam, proximi utilitatem & mei ipsius temporalem aeternamque salutem.

COROLLARIA

I.

Spiritus vini somnum auget.

II.

Spiritus vini somnum pellit.

III.

Vivens non nutritur necessario toto vita tempore.

IV.

Qui medice vivit, miserrime vivit.

V.

Qui medice vivit, felicissime vivit.

VI.

Sal lixivum sitim quandoque exstinguit.

VII.

Non sine respiratione, sed sine pulmonum motu vivere potest animal.

F I N I S.

A I N H O N O R E M

Nobilissimi, Doctissimi, artisque Medicæ peritissimi

Dni: Dni:

HENRICI CANTERS.

Laudite Najades, citharam Driadesque parate,
Ferte mihi Vires, mecum cantetis honores,
Vos filuisse nefas, vester nam plaudit Apollo,
Dum cernit Medicum celebrari Laude triumphum
Præoniam florere artem, numerumque suorum
Augeri: merito præcingi flore nepotem;

Cujus & ingenii Dotes, usumque medendi
Nos jactare licet, si possint Laudibus æquis
Jactari, cui fata Dabunt memorabile nomen

ECHO OMEN? vox quænam repetit modulamine Dicta
FICTA; Echo duplicat resonando carmina Laudis
AUDIS; quod nostræ Deerit Musæ; illa rependit
PENDIT, prompta venit Dominum cantare peritum
RITUM collaudare sacrum, plaususque eiere.
VERE, doctoris Dando Lætatur honore,
ORE, nec ægris nudis succurrere Verbis
HERBIS, arte potes, vestræque Coronide gaudet
PLAUDENT: jam scandas generose pulpita, palmas
EN ALMAS, Phœbi velentur tempore Lauro,
AURO; te Duce nam fugient contagia sævi
ÆVI, tu coges properantia fata morari,
SOLARI, festines ægris afferre Levamen
AMEN, magna feret, Debet tibi præmia Numen
LUMEN, quam speras major tibi gloria surget
URGET, quæso Vale, Longævo tempore Vive
VIVE.

*Hisce paucis gratulatur & fratrem suum
honorare voluit*

ARNOLD. SWINCKELS, S.S. Theol. Cand.